

Анна Миколаївна ОРЕЛ

кандидат економічних наук, кафедра організації виробництва, бізнесу та менеджменту,
Харківський національний технічний університет сільського господарства
імені Петра Василенка
E-mail: vova7003@gmail.com

КООПЕРАТИВИ ЯК ОДИН ІЗ ДРАЙВЕРІВ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО СЕЛА

Орел, А. М. Кооперативи як один із драйверів розвитку українського села [Текст] / Анна Миколаївна Орел // Український журнал прикладної економіки. – 2018. – Том 3. – № 3. – С. 38–42. – ISSN 2415-8453.

Анотація

Вступ. Становлення ринкових відносин в аграрному секторі економіки регіону надає нові можливості для розвитку сільськогосподарської кооперації на селі. Однак сьогодні вона розвивається повільно і нестабільно. Причинами цих явищ є недосконалість механізму розвитку кооперативних відносин, недостатність державної підтримки та регулювання кооперативних процесів, висока вартість кредитних і позикових коштів, недосконалість кооперативного законодавства та ряд інших проблем, що стримують розвиток кооперації.

Метою статті є дослідження функціонування кооперативів на селі, розгляд як позитивних, так і негативних сторін створення цього комплексного сільськогосподарського підрозділу.

Результати. Встановлено, що для створення цього підрозділу необхідно дотримуватися законодавства та змінювати певні ланки в оподаткуванні та розробляти нові закони та законопроекти щодо поліпшення умов господарювання та зацікавити суб'єктів щодо підтримки та розвитку кооперативів на селі.

Висновки. На тлі даних та досліджень представники кооперативного руху в Україні розуміють, що подібна форма господарювання дасть їм хорошу економічну вигоду. Крім цього, кооператив – це можливість в умовах майбутнього відкриття ринку землі залишатися і надалі ефективним і відповідальним розпорядником своїх земельних активів. Тому саме одним із найкращих механізмів для розвитку села та наповнення місцевих бюджетів є кооператив. Відродження кооперації на території всієї країни в умовах децентралізації створить перспективи для процвітання сільських громад та реформування аграрного сектору.

Ключові слова: драйвер, кооперативи, економічний потенціал, кооперативний рух, управління кооперативом, об'єднання.

Anna Mykolaivna OREL

PhD in Economics, Production, Business and Management Department
Kharkiv Petro Vasylenko National Technical University of Agriculture
E-mail: Vova7003@gmail.com

COOPERATIVE AS ONE OF THE DRIVERS OF UKRAINIAN COUNTRYSIDE

Abstract

Introduction. The formation of market relations in the agrarian sector of the region's economy provides new opportunities for the agricultural cooperatives development in the countryside. However, today it develops slowly and unstable. The causes of these phenomena are the imperfection of the mechanism of cooperative relations development, the lack of state support

and regulation of cooperative processes, the high cost of credit and borrowed funds, imperfect cooperative legislation and a number of other problems that restrain the cooperation development.

***The purpose of the article** is to investigate the functioning of cooperatives in the countryside, to consider both the positive and the negative aspects of the creation of this integrated agricultural subdivision.*

***Results.** It has been established that to create this unit, it is necessary to comply with the legislation and to change certain tax levels and to develop new laws and bills on improving the conditions of economic activity and to interest the actors in supporting and developing cooperatives in the countryside.*

***Conclusions.** On the base of the background of data and research, representatives of the cooperative movement in Ukraine understand that such a form of management will give them a good economic benefit. In addition, the cooperative is an opportunity, in the context of the future opening of the land market, to remain an effective and responsible manager of their land assets. Therefore, one of the best mechanisms for village development and local budgets is the cooperative. The revival of cooperation throughout the country in conditions of decentralization will create prospects for the prosperity of rural communities and the reform of the agrarian sector.*

***Keywords:** driver, cooperatives, economic potential, cooperative movement, cooperative management, association.*

JEL classification: Q 13

Вступ

Кооперативи, що спрощують життя українського села, все частіше називають драйвером або ж третім сектором національної економіки. Це й не дивно, враховуючи, що в світі налічується їх близько 700 млн. На тлі таких даних представники кооперативного руху в Україні розуміють, що подібна форма господарювання дасть їм хорошу економічну вигоду. Крім цього, для українського села кооператив – це можливість в умовах майбутнього відкриття ринку землі залишатися й надалі відповідальним і ефективним розпорядником своїх земельних активів.

Мета статті

Метою даної статті є обґрунтування окремих аспектів кооперативного руху в Україні та світовій практиці. Об'єктом дослідження є процес розвитку обслуговуючої кооперації в українському аграрному бізнесі. Теоретичною та методологічною основою досліджень, наведених у статті, були основні положення й розробки вітчизняних вчених і зарубіжний досвід з проблем кооперації, та особисті оцінки. Було використано монографічний, абстрактно-логічний, соціологічний методи досліджень.

Виклад основного матеріалу дослідження

Кооперативний рух в світі почав зароджуватися ще на початку ХХІ століття і зараз нараховують понад 700 мільйонів кооперативів по всьому світу. Діяльність деяких із них вже давно вийшла за межі певної країни – це потужні транснаціональні об'єднання із тисячами працівників та мільярдними заробітками. Приміром, оборот найбільшого в світі південнокорейського кооперативу NH Nonghyup (Корея) сягає \$ 63 млрд.

На початку 2000-х компанія CHS диверсифікувала свою діяльність і, залишилася найбільшим в своїй країні об'єднанням кооперативів. Компанія не зупинилась на досягнутому і далі нарощувала свою присутність на глобальному ринку продовольства. Окремою складовою діяльності CHS Inc. на сьогодні є забезпечення безперебійного постачання зернових і сої за контрактами з Китаєм, Аргентиною, Чорноморським басейном і Близьким Сходом [1].

Наступними кроками компанії стало забезпечення членів кооперативу рішеннями для фінансування та управління ризиками. Щороку компанія проводить

понад 40 мільйонів транзакцій, учасники кооперативу отримують більше 2 мільярдів кредитів. Щорічно CHS Inc. інвестує в гранти для сільського господарства, розвиток сільської місцевості та кооперативів, освіту і проекти підготовки керівних кадрів. Крім того, компанія надає і волонтерську допомогу, зокрема, в рамках кампанії «Урожай проти голоду». Компанія CHS добре відома в Україні як потужний трейдер, а у світі – як енергетична, продовольча, аграрна (вирощують близько 15 млн т зерна).

На сьогоднішній день в Україні стрімко зароджуються кооперативні рухи і це не дивно, адже великий мотиваційний внутрішній драйвер в першу чергу пов'язаний з цим. Слід відзначити, що через відсутність підтримки українського села, втрачається конкурентна перевага в світовому агробізнесі. Для приклада візьмемо корпорацію «Сварог Вест Груп», яка стала приділяти багато уваги розвитку села. Вона працює на території Хмельницької, Житомирської та Чернівецької областей. Українські реалії виявились доволі сприятливими для світового досвіду. У 2015 році у Хмельницькій області був заснований Перший національний аграрний кооператив. Протягом одного року кооператив об'єднав 4500 членів із 300 сіл у чотирьох областях України. Кооператив дає можливість розвивати господарство у різних напрямках: м'ясне та молочне скотарство, вирощування органічних культур, заготівля яблук, гарбузів, цукрових буряків. На підприємстві працює близько 70 осіб, обробляючи 1 тис Га. За своїми розмірами це нагадує колишні «мікроколхози». Сьогодні ПНАК практично не має відношення до аграрного холдингу «Сварог Вест Груп». При цьому у нього прекрасна динаміка розвитку і величезна кількість партнерів, підприємців і простих людей, які беруть участь в цьому русі. Участь у кооперативі дозволила селянам втричі збільшити доходи своїх родин. Переваги, які відчували люди вже на початковому етапі, стали стимулом для подальшого росту.

Також можна відмітити, що саме кооперативи є драйвером розвитку українського села. Тому що драйвер це хоч і комп'ютерна операційна програма, але собою вона уособлює систему, яка отримує доступ до апаратного забезпечення сільськогосподарського господарювання і завдяки цьому працює злагоджено та стабільно. Зародження кооперації в нашій країні має унікальну тисячолітню історію. До основних драйверів, які послужили створенню кооперативного руху, відносяться: свого часу монополія аристократії, хаос, бідність простих людей, «клановість» – таке знайоме багатьом політичне слово [3]. Це те, що привело в рух процеси розвитку економіки багатьох цивілізованих, а зараз – успішних держав.

Слід зазначити діяльність економічного потенціалу в минулому столітті є ідеальним прикладом ефективної кооперації в Україні. У нього входило 1,5 мільйонів членів, 2 тисячі споживчих і 1,5 тисяч аграрних кооперативів, 26 заводів, нафтова унія, 100 тисяч гектар земельного фонду і багато іншого. Якщо ефективно оцінювати цей невеликий кооператив за сьогоднішніми мірками, а це була лише частина Львівського, Тернопільського, а також Івано-Франківського регіону, то його капіталізація на сьогоднішній день склала б 13,5 млрд. Для створення кооперативів є науково-технічний прогрес і унікальне географічне розташування нашої країни, що дають Україні конкурентну перевагу. А українське село і люди, які там проживають, є основою і фундаментом для того, щоб розвивати ідею кооперації.

Бажання об'єднуватися завжди жило в нашій свідомості. Ще за часів комуністичного режиму прості люди гуртувалися в общини. Вони бачили, що це має якийсь синергетичний процес ефективності [1, с. 87]. Зараз можна спостерігати, як весь цивілізований світ поступово перетворюється на величезне співтовариство, яке живе за принципами кооперації і взаємодопомоги. Кооперативний рух створить плідний ґрунт для того, щоб агропромисловий сектор розвивався не тільки в кількісному, але і в якісному форматі [4]. В першу чергу потрібно створити структуру управління кооперативом (рис. 1).

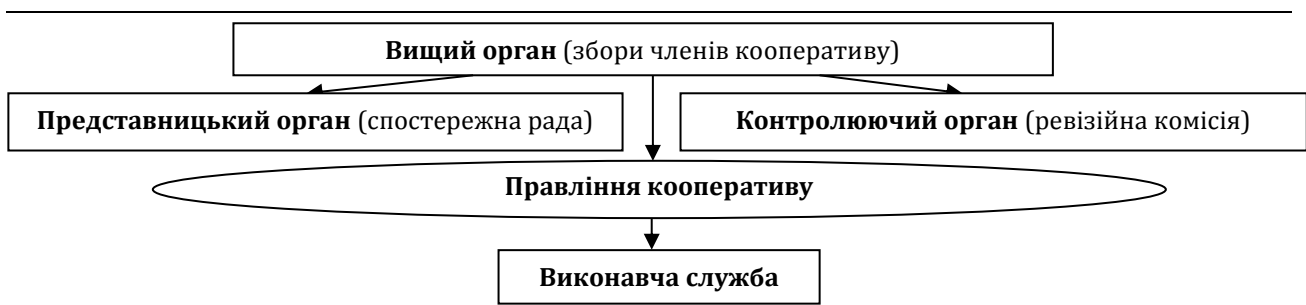

Рис. 1. Структура управління кооперативом

**Розроблено автором*

Потрібно організувати економічно ефективний фон на місцях, відповідно, поширення цієї ідеї по всій країні створить перспективи для розвитку агробізнесу, так як процвітаючий сектор завжди мав велику інвестиційну привабливість для світових інвесторів. Від цього всі власники агробізнесу будуть у вигравші, а саме: по-перше, члени кооперативу самостійно можуть вирішувати соціальні, економічні і навіть культурні проблеми; по-друге, члени кооперативу самі беруть відповідальність за створення місцевої інфраструктури; по-третє, самостійно займаються питаннями екології, турбуючись про навколишнє середовище.

В цілому кооперативний рух – це створення реальної альтернативи в умовах української кризи. Учасники різних кооперативів, чим би не займалися – рослинництвом, тваринництвом, стверджують, що завдяки такому об'єднанню свою продукцію їм вдається реалізувати за вищою ціною, та й сам процес збуту спростився. Крім того, вони мають можливість на більш вигідних умовах користуватися різної сільгосптехнікою і т.п. Головне ж вимога до потенційних учасників кооперативів в тому, щоб кожен бажаючий займатися агробізнесом на вигідних для себе умовах, просто хотів зробити своє життя і життя своєї родини краще. Кооперація є безумовним драйвером розвитку сільського господарства економіки в цілому. І тут важливу роль відіграє об'єднання зусиль кооперативних об'єднань і держави. Такий досвід вже є, і він демонструє позитивні результати. Але в Україні цей спосіб впроваджується досить повільно та не стабільно. Як і раніше зберігається низький рівень прибутковості господарств, недостатність модернізації та оновлення технічної бази. Загальна частка кооперованих фермерів, особистих господарств становить там лічені відсотки. Яскравим на сьогоднішній день є приклад активізації кооперативного руху в регіоні, а саме відкриття першого кооперативу по закупівлі овочів у населення.

В оподаткуванні кооперативів теж є нюанси. Згідно з чинним законодавством, до складу обслуговуючих кооперативів можуть входити фізичні і юридичні особи [7]. Але як тільки учасник – юридична особа надає кооперативу свою продукцію, незалежно від розміру та форми підприємства він зобов'язаний сплачувати податок на додану вартість – 20% річного прибутку. Однак при створенні кооперативу він теж автоматично стає платником податків і платить ті ж 20% ПДВ. Тому дана система є ускладненою і потребує спрощення, адже кооператив – це добровільне об'єднання членів. За кордоном відбувається оподаткування членів, а не кооперативу, а в Україні податки платять і члени, і кооператив, тому дана система потребує оновлення.

Сільськогосподарська кооперація здатна дати поштовх для розвитку малого бізнесу та підприємництва у селах, а відтак – добробуту окремої родини та всієї громади. Крім того, кооперація вигідна не лише селянам, але й мешканцям міст, адже призведе до здешевлення продуктів із одночасним зростанням їх якості.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Про кооперативи говорять досить давно, проте система, яка утворилася сьогодні, реально ефективно не працює. З різних причин у фермерів і підприємців

різного достатку немає великого бажання створювати кооперативи. Однак виробники могли б об'єднуватися, щоб, наприклад, мати вплив на ціни, формуючи відповідні партії, за обсягом і якістю. Але це відбувається нечасто, і для того, щоб увійти в торговельні мережі. Навіть, незважаючи на те, що були введені програми по реалізації фермерських продуктів або кооперативного виробництва, вони не набули масового характеру. Якщо кожен з невеликих фермерів, які формують економічну основу села, окремо є неконкурентоспроможним, то ресурс, який залишається на території, буде обмеженим. Показовим є те, що великі агрокомпанії цікавляться кооперацією і навіть створюють свої власні проекти по кооперативному розвитку. Це мудро, бо дозволяє поліпшити репутацію, працевлаштувати сільське населення, отримуючи економічну вигоду і формуючи для себе певну виробничу базу. Успішний досвід кооперації повертає людям впевненість у тому, що вони можуть бути самодостатніми та отримувати гідний дохід своєю працею. Кооперативний рух вибудовує новий принцип – зростання економіки знизу догори – та створює ефект сталого розвитку для місцевих громад. Це шлях до відродження українського села.

Список літератури

1. Аграрне право України: підручник / за ред. В. М. Гайворонського, В. П. Душмана, Харків: «Право». 2003. 236 с.
2. Про сільськогосподарську кооперацію: Закон України від 17 липня 1997 року № 469/97. ВР // Відомості Верховної Ради України. 1998. № 39. С.52.2.
3. Сільськогосподарська обслуговуюча кооперація: словник довідник / [авт. уклад. Р. Я. Корінець]. Львів:НВФ «Українські технології», 2010. 160 с.
4. Свиноус І. В. Кооперування особистих селянських господарств в умовах перехідної економіки. *Інноваційна економіка*. 2007. № 1. С. 34–37
5. Малік М. Й. Проблемні питання розвитку кооперації та інтеграційних відносин в АПК. *Економіка АПК*. 2010. № 3. С. 45–49.
6. Багай Н. О. Наукові засади розвитку сільськогосподарської кооперації в Україні. Збірник праць Прикарпатського університету, 2001. С. 102–108.
7. Титова Н. І. Права членів сільськогосподарських кооперативів: тенденції та проблеми законодавчого забезпечення. *Право України*. 2000. №2. С 25–27.

References

1. *Agrarne pravo Ukrayiny*. [Agrarian Law of Ukraine]. (2003). In Gajvorons`kogo, V. M., Dushmana, V. P. (ed.), «Pravo». Kharkiv. Ukraine.
2. Pro sil`s`kogospodars`ku kooperaciyu: Zakon Ukrayiny`. [On Agricultural Cooperatives: Law of Ukraine]. (1998). From 17 July 1997. № 469/97. VR // Vidomosti Verhovnoyi Rady` Ukrayiny`. № 39. p. 52.2.
3. *Sil`s`kogospodars`ka obslugovuyucha kooperaciya: slovny`k dovidny`k*. [Agricultural Service Cooperative: Dictionary directory]. (2010). / in Korinecz`, R. Ya. (ed.), NVF "Ukrayins`ki texnologiyi". Lviv. Ukraine.
4. Svy`nous, I. V. (2007). «Co-operation of personal peasant farms in a transition economy». *Innovacijna ekonomika*. № 1. pp. 34–37.
5. Malik M. J. (2010). «Problematic issues of development of cooperation and integration relations in the agroindustrial complex». *Ekonomika APK*. № 3. pp. 45–49.
6. Bagaj, N. O. (2001). «Scientific principles of agricultural co-operation development in Ukraine». *Zbirny`k pracz` Pry`karpats`kogo universy`tetu*. pp. 102–108.
7. Ty`tova, N. I. (2000). «Rights of members of agricultural cooperatives: trends and problems of legislative provision». *Pravo Ukrayiny`*. № 2. pp. 25–27.

Стаття надійшла до редакції 12.08.2018 р.